

Право на образовање није само право већ и софт мера која омогућује уживање свих других права. образовање доноси одрживу социјалну инклузију и прекида круг сиромаштава, због чега Министарство просвете, науке и технолошког развоја активно унапређује приступ и квалитет образовања ромске деце. Министарство улаже додатне напоре кроз низ мера и активности којима је циљ развој ромске заједнице, а тиме и друштва у целини. Процене су да се један уложени динар у образовање ромске деце, враћа троструко.

Узроци још увек лошег образовног статуса ромске заједнице су сиромаштво, неподстицајно окружење, недостатак породичних образаца у којима се образовање препознаје као важно, честе миграције, традиционални обрасци улазака у ране бракове итд. Ови узроци доводе до одустајања од образовања током похађања основне школе и раног напуштања система приликом преласка из основне у средњу школу.

Мере подршке припадницима ромске националне мањине које МПНТР реализује:

- **Упис у припремни предшколски програм:** Према *Закону о предшколском васпитању и образовању*¹ деца из осетљивих група имају право приоритетног уписа². *Правилник о ближим условима за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу*³ дефинише критеријуме за приоритетни упис међу којима **право приоритетног уписа имају деца из социјално нестимулативних средина.**
- **Упис у основну школу:** Олакшане су процедуре за упис у основну школу са циљем повећања обухвата ромских ученика основним образовањем. На основу Закона о основама система образовања и васпитања (ЗОСОВ)⁴ деца из осетљивих група могу:
  - да се упишу у школу **без доказа о пребивалишту родитеља и потребне документације;**
  - **Испитивање детета се врши тек по упису детета у школу и могуће је и на матерњем језику детета;**
  - Током основног образовања доносе се мере подршке кроз израду индивидуалног образовног (ИОП), а укључују се и остале институције, напр. центар за социјални рад и здравствене установе.
- **Стипендије, кредити, смештај и исхрана** – ове мере подршке системски се реализују да би подршка ученицима и студентима из осетљивих група, међу којима су и Роми била свеобухватна. Од укупног броја стипендија и кредита, МПНТР издваја до 10% стипендија за студенте, као и до 10% за ученике из осетљивих друштвених група. У случају студената у те мере убрајамо још и ослобађање од школарине, као и мере на основу којих студентски центри у оквиру својих смештајних капацитета наменски треба да одреде до 10%. Из буџета и донаторских средстава додељено је **2.999 стипендија ромским ученицима /цама, од чега 65% девојчицама.**
- **Новим правилником уведени блажи критеријуми за осетљиве друштвене групе за добијање стипендија – скинут је критеријум успеха за ромске ученике, ученике без оба родитеља и ученика са инвалидитетом за добијање стипендија;**
- Процес стипендирања се наставља кроз нови пројекат ИПА 2014, обезбеђена су средства за 303 прошле и 547 ове школске године за ученике/це средњих школа из буџета Републике Србије, не само одличним ученицима. То су циљане мере само за ромске ученике. Преглед у последње 4 године:

¹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/>

² Члан 13

³ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/>

⁴ "Сл. гласник РС", бр. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 35/2015 - аутентично тумачење, 68/2015 и 62/2016 - одлука УС

Образовање ученика припадника ромске националне мањине, април 2019

Школска година	МПНТР/Буџет Републике Србије	МПНТР у сарадњи са међународним организацијама	УКУПНО
2015/16	176 стипендија – услов: школски успех одличан - 65% девојчица	510 - школски успех од 2,5 до 3,5 68% девојчица	686
2016/17	150 стипендија - школски успех одличан - 60% девојчица	510 -школски успех од 2,5 до 3,5 65% девојчица	660
2017/18	303 стипендије - школски успех врло добар и одличан 63% девојчица	РЕФ ⁵ 500 - школски успех од 2,5 до 3,5 67% девојчица	803
2018/19.	547 стипендија школски успех врло добар и одличан 60% девојчица	РЕФ- 303 школски успех од 2,5 до 3.5	850
Стипендије за 2.999 ромских ученика/ца, од чега 65% девојчица			

- **Програм афирмативних мера** уписа у средњу школу систематски се реализује од 2005. године. Доношењем „Правилника о мерилима и поступку за упис ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности“ у фебруару 2016. године, а који је сада постао део „Правилника о упису у средњу школу“, заокружио се процес системског уређивања ове врсте подршке. **Резултати афирмативних мера:** од системског увођења афирмативних мера уписа у средње школе под повољнијим условима **уписано је укупно 8.324 ученика (од тога 55% девојчица),** а у шк. 2017/18. години уписано 1.969 ученика ромске националности у средње школе, док је у школској 2018/19. години путем афирмативне мере уписано 2.220 ученика ромске националности, 56% су ромске девојчице. Више од 65% уписаних путем афирмативне мере, а који су корисници стипендија и имају менторску подршку завршавају средњошколско образовање. Завршни испит је полагало 1100 ученика ромске националности по повољнијим условима на основу похађања школе према ИОП-у.
- Афирмативна акција за упис на **високошколске установе** датира још из 2003/2004. године а до сада је уписано укупно 1623 студента и студенткиња (51% су девојке). Конкретно у академској 2016/17. години применом овог програма уписано је 182 студента у прву годину, 88М, 94Ж, док је у академској 2017/18. години уписано 154, 71М, 83 Ж.
- **Акција за упис на високошколске установе** датира још из 2003/2004. године, а до сада афирмативно уписано укупно **1623** студента (51 % су девојке).
- **Ове академске године стипендије је добило 115 ромских студената а додељено је 17 кредита.**
- **Педагошки асистенти** су једна од системских мера коју прописује ЗОСОВ и правилници. У систему их је тренутно 225, од чега их је у предшколским установама 35, а остали су ангажовани у основним школама. Последњих 50 ангажованих асистената је **обучено кроз трећу СБС меру која се односи на повећан број педагошких асистената. Улога педагошких асистената је подршка ромским ученицима** у савладавању језика и интеграцији у одељење и образовни систем, они сарађују са свим актерима на локалном ниову, раде са родитељима, прате ђаке и њихова образовна

⁵ РЕФ - Ромски едукативни фонд

Образовање ученика припадника ромске националне мањине, април 2019

постигнућа. Такође, Министарство ради на уређивању описа њихових послова, на припреми мреже педагошких асистената и инструментима за мерење њихових резултата кроз нови правилник. Кроз Меморандум о сарадњи са међународном организацијом Save the Children за северозападни Балкан (SCNWB) у оквиру пројекта „Доступно и квалитетно образовање за девојчице и дечаке Роме” (2017-2019) припремљена је и акредитована обука „Развој и учење деце раног узраста“ за педагошке асистенте који раде у предшколским установама, а укључени су и васпитачи који су дипломирали на ромском језику на Високој струковној школи „Михајло Палов“ у Вршцу. Циљ обуке је јачање капацитета педагошких асистената у области раног развоја и рад у предшколским установама у Републици Србији

Ромски језик са елементима националне културе

Правилником о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 10/2004, 20/2004, 1/2005, 3/2006, 15/2006, 2/2008, 2/2010, 7/2010, 3/2011 - др. правилник, 7/2011 - др. правилници, 1/2013 и 4/2013) утврђен је наставни план и програм за изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе, и тако створен један од предуслова за увођење овог изборног предмета у наставу. У школској 2016/17. години укупно 2.264 ђака похађало изборни предмет *Ромски језик са елементима националне културе* у 72 ОШ у Србији. Укупно је ангажовано 55 наставника-ица који предају *Ромски језик са елементима националне културе*. Школске 2017/18. године овај предмет похађа 2.252, **док 2.860 ученика и ученица изучава *Ромски језик са елементима националне културе* у школској 2018/19. години.**

Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду од 15. априла 2015. године настава ромског језика је укључена у основне академске студије, а у оквиру Центра за стручно усавршавање и евалуацију, Факултет организује курсеве ромског језика чиме се омогућава дипломираним наставницима да стекну потврде о знању ромског језика - сертификате и укључе се у редовну наставу у основним и средњим школама у којима се предаје предмет Ромски језик са елементима националне културе.

Уџбеници на ромском језику

Осим за националне мањине које имају комплетну наставу на матерњем језику, Завод за уџбенике објављује и уџбенике за припаднике националних мањина који наставу похађају на српском језику а који имају наставу из предмета **Матерњи језик са елементима националне културе**. За **Ромски језик са елементима националне културе** штампана су четири уџбеника за прва четири разреда, а средства су обезбеђена на тендеру Центра за едукацију Рома и етничких заједница.

ПРИОРИТЕТИ

- Повећање доступности образовања ромских ученика и смањења осипања из система кроз:
  - Проширење мреже педагошких асистената и подизање њихових компетенција;
  - Наставак подршке реализацији изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе
  - Праћење ученичких постигнућа унапређено је увођењем јединственог образовног броја (ЈОБ) који прати његовог носиоца кроз све нивое формалног образовања и ЈИСП-у⁶. Иако је ЗОСОВ-ом прописано да и национална припадност може бити састави део ЈОБ, напомена у закону је да изјашњавање о националној припадности није обавезно (члан 177) те података о

⁶ ЗОСОВ, члан 176

Образовање ученика припадника ромске националне мањине, април 2019

националној припадности ученика или наставника нема, што треба превазићи осмишљеним механизмом.

Активност	Укупно	Школска 2018/19.
Ромски језик са елементима националне културе у 72 ОШ у Србији. Укупно је ангажовано 55 наставника/ица који предају <i>Ромски језик са елементима националне културе</i>	У школској 2016/17. години укупно 2.264 ученика похађало изборни предмет Школске 2017/18. године овај предмет похађа 2.252 У шк. 2018/19. 2.860 ученика	Повећано за 27%
<u>Афирмативне мере:</u> од 2005/06.	уписано је укупно 8.324 ученика (од тога 55% девојчица)	У шк. 2018/19. години путем афирмативне мере уписано 2.220 ученика ромске националности, 56% су ромске девојчице
Стипендије за ученике средњих школа	2.999 ромских ученика/ца (65% девојчица)	У школској 2018/19. 850 стипендија, увећано за 47 стипендија у односу на прошлу годину
Акција за упис на високошколске установе датира још из 2003/2004. године	До сада афирмативно уписано укупно 1623 студената (51 % су девојке)	Ове академске године стипендије је добило 115 ромских студената а додељено је 17 кредита
УЏБЕНИЦИ за Ромски језик са елементима националне културе	Није било према Плану уџбеника	Штампана су четири уџбеника за прва четири разреда
Педагошки (ромски) асистенти	Било их је 175	Повећано за 54 и у шк.2018/19. години у систему ради 229 ПА финансирано од стране МПНТР и 32 финансирана од стране лок.самоуправе